

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

TEMYİZ EDEN (DAVACILAR) :

1- Halil Kuvel	7- Kemal Baş	13- Birol Topçakan
2- Şeref Çolak	8- Seyfullah Kuvel	14- Dursun Baş
3- Kenan Baş	9- Eyüp Topçakan	15- Kenan Baş
4- Şerafettin Balkış	10- Cihan Baş	16- İbrahim Coşkun
5- Apturahman Karadeniz	11- Osman Baş	17- Birol Kuvel
6- Ali Akyıldız	12- Cemal Demirhan	18- Ali Karadeniz

VEKİLİ : Av.

TEMYİZ EDEN MÜDAHİLLER

(DAVACILAR YANINDA) : 1- TMMOB Çevre Mühendisleri Odası Başkanlığı

VEKİLİ :

2- TMMOB Mimarlar Odası Başkanlığı

VEKİLİ :

3- Ege Çevre ve Kültür Platformu Derneği

VEKİLİ : Av.

DİĞER MÜDAHİLLER (DAVACILAR YANINDA) : 1- Kuzey Ormanları Derneği

VEKİLİ :

VEKİLİ :

2- Doğal Hayatı Koruma Derneği

VEKİLİ :

3- Ekoloji Kolektifi Derneği

VEKİLİ :

4- TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Başkanlığı

VEKİLİ :

5- Türkiye Ormancılar Derneği

VEKİLİ :

6-Kırsal Çevre ve Ormanlık Sorunları Araştırma Derneği

VEKİLİ :

KARŞI TARAF (DAVALI) : Rize Valiliği

VEKİLİ : Av.

MÜDAHİLLER (DAVALI YANINDA) : 1- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı - ANKARA

VEKİLİ : Av.

2- Cengiz İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş.

VEKİLİ : Av.

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

3- Yapı ve Yapı İnşaat Taahhüt Sanayi ve Ticaret A.Ş.

VEKİLİ _____ : Av.

İSTEMİN KONUSU _____ : Rize İdare Mahkemesince verilen 17/08/2022 tarih ve E:2021/164, K:2022/533 sayılı kararın temyizen incelenerek bozulması istenilmektedir.

YARGILAMA SÜRECİ:

Dava konusu istem: Rize ili, İkizdere ilçesi, Cevizlik Köyünde, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Trabzon 11. Bölge Müdürlüğü tarafından yapılması planlanan "ER:3396069 Numaralı Cevizlik Bazalt Ocağı" projesine ilişkin olarak, Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 17. maddesi uyarınca Rize Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından verilen 21/01/2021 tarih ve E-202111 sayılı "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararının iptali istenilmiştir.

İlk Derece Mahkemesi kararının özeti: Temyize konu kararda; mahallinde yaptırılan keşif ve bilirkişi incelemesi neticesinde düzenlenen bilirkişi kök ve ek raporları ile dosyada yer alan bilgi ve belgelerin birlikte değerlendirilmesinden; yapılması planlanan bazalt ocağı projesi ile tarım arazileri, su kaynakları, orman alanları, yerleşim yerleri, bitki örtüsü ve doğal yaşam açısından çevre üzerinde meydana getirebileceği olumsuz etkilerin, dosyaya sonradan sunulan bilgi ve belgeler ile **proje** tanıtım dosyasında alınacak önlemler dikkate alındığında, bilimsel esaslara göre kabul edilebilir düzeyde olduğu, proje kapsamının asgari gereklilikleri taşıdığı, projenin etki alanı içerisinde korunacak nitelikte alanların bulunmadığı, patlatma faaliyetlerinin en yakın yerleşim yerlerine ve karayollarına olumsuz etkilerinin olmayacağı, içme ve kullanma sularının etkilenmeyeceği, toz-gürültü-yüzeysel sular başta alınması planlanan tedbirlerin bilimsel metotlar açısından yeterli özellikler taşıdığı sonucuna varılmıştır.

Belirtilen gerekçelerle dava konusu işlem hukuka uygun bulunarak davanın reddine karar verilmiştir.

TEMYİZ EDENLERİN İDDİALARI : 1- **Davacılar tarafından;** dava konusu "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararının 21/01/2021 tarihinde tesis edildiği, anılan işlemin dayanağı proje tanıtım dosyasında yer verilen önlemlerin kök bilirkişi raporunda değerlendirilmesinden sonra proje hakkında düzenlenen raporlar dikkate alınarak ek bilirkişi raporu alınmasında hukuka uyarlık bulunmadığı, ek rapor alınması için İdare Mahkemesince uzunca bir süre beklenilmesinin ivedi yargılama usulüne aykırılık teşkil ettiği, entegre projeye aykırı biçimde ayrı süreçler işletilmesinin hukuka aykırı olduğu, dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı; belirtilen nedenlerle davanın reddi yolunda verilen temyize konu İdare Mahkemesi kararının bozulması gerektiği ileri sürülmektedir.

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

2- Davacılar yanında müdahil TMMOB Çevre Mühendisleri Odası tarafından; entegre projeye ayrı ÇED süreçleri işletilmesinin hukuka aykırı olduğu, kapasitenin düşük gösterilerek ÇED raporu hazırlama yükümlülüğünden kaçınıldığı, kök bilirkişi raporunda belirtilen hususlar göz önüne alınarak dava konusu işlemin iptaline karar verilmesi gerektiği, ek bilirkişi raporunun hükme esas alınabilecek nitelikte olmadığı, bu nedenle davanın reddi yolunda verilen temyize konu İdare Mahkemesi kararının bozulması gerektiği ileri sürülmektedir.

3- Davacılar yanında müdahil TMMOB Mimarlar Odası Başkanlığı tarafından; entegre projeye ayrı ÇED süreçleri işletilmesinin hukuka aykırı olduğu, kök bilirkişi raporunda belirtilen hususlar göz önüne alınarak dava konusu işlemin iptaline karar verilmesi gerektiği, ek bilirkişi raporunun hükme esas alınabilecek nitelikte olmadığı, bu nedenle davanın reddi yolunda verilen temyize konu İdare Mahkemesi kararının bozulması gerektiği ileri sürülmektedir.

4- Davacılar yanında müdahil Ege Çevre ve Kültür Platformu Derneği tarafından; entegre projenin parçası olan projenin ÇED sürecine tabi tutulması ve etkilerinin bütüncül değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmektedir.

KARSI TARAFIN SAVUNMASI : 1- **Davalı yanında müdahil Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından;** Bakanlık yatırım programında yer alan "Rize İyidere Lojistik Limanı İnşaatı" işinde deniz dolgusu işinde kullanılacak hammadde temini ile ilgili dava konusu "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararının *tesis* edildiği, kök bilirkişi raporu doğrultusunda tüm düzeltmelerin yapıldığı, imar ve şehircilik ilkeleri ile çevre ve doğanın korunması anlamında gerekli tüm önlemlerin alındığı, ek bilirkişi raporu ile dosyaya sunulan raporların mevzuata uygun olduğunun teyit edildiği; öte yandan, davacıların görülmekte olan davayı açmakta korunması gereken menfaati olmadığından davanın ehliyet nedeniyle reddine karar verilmesi gerektiği ileri sürülmektedir.

2- Davalı ve davalı yanında diğer müdahiller tarafından, savunma verilmemiştir.

DANISTAY TETKİK HAKİMİ ALİ CAN BUĞDAYCI'NIN DÜŞÜNCESİ : Temyiz istemlerinin kabulü ile İdare Mahkemesi kararının Dairemiz kararında belirtilen gerekçe doğrultusunda bozulması gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Karar veren Danıştay Altıncı Dairesince, dosyanın tekemmül ettiği görüldüğünden yürütmenin durdurulması istemi hakkında karar verilmeksizin, Tetkik Hakiminin açıklamaları dinlendikten ve dosyadaki belgeler incelendikten sonra, gereği görüldü;

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

İNCELEME VE GEREKÇE:

MADDİ OLAY :

Rize ili, İkizdere ilçesi, Cevizlik Köyünde, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Trabzon 11. Bölge Müdürlüğü tarafından yapılması planlanan "ER:3396069 Numaralı Cevizlik Bazalt Ocağı" projesine ilişkin olarak, Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 17. maddesi uyarınca Rize Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 21/01/2021 tarih ve E-202111 sayılı "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararı tesis edilmiştir.

Bunun üzerine bakılan dava açılmıştır.

İLGİLİ MEVZUAT:

2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 10. maddesinde, "Gerçekleştirmeyi plânladıkları faaliyetleri sonucu çevre sorunlarına yol açabilecek kurum, kuruluş ve işletmeler, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu veya proje tanıtım dosyası hazırlamakla yükümlüdürler. Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı veya Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir Kararı alınmadıkça bu projelerle ilgili onay, izin, teşvik, yapı ve kullanım ruhsatı verilemez; proje için yatırıma başlanamaz ve ihale edilemez..." hükmüne yer verilmiştir.

25/11/2014 günlü, 29186 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren ve dava konusu işlemin tesis edildiği tarihte yürürlükte bulunan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 4. maddesinde; "**Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı:** Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hakkında Komisyon tarafından yapılan değerlendirmeler dikkate alınarak, projenin çevre üzerindeki muhtemel olumsuz etkilerinin, alınacak önlemler sonucu ilgili mevzuat ve bilimsel esaslara göre kabul edilebilir düzeylerde olduğunun saptanması üzerine projenin gerçekleşmesinde çevre açısından sakınca görülmediğini belirten Bakanlık kararı" olarak, "**Çevresel Etki Gerekli Değildir Kararı:** Seçme Eleme Kriterlerine Tabi Projelerin çevresel etkilerinin incelenerek, çevresel etkilerinin daha detaylı incelenmesi amacıyla Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hazırlanmasının gerektiğini belirten Bakanlık kararı" olarak tanımlanmıştır. Aynı Yönetmelik'in **6. maddesinde**, "(1) Bu Yönetmelik kapsamındaki bir projeyi gerçekleştirmeyi planlayan gerçek veya tüzel kişiler; Çevresel Etki Değerlendirmesine tabi projeler için ÇED Başvuru Dosyasını, ÇED Raporunu, Seçme Eleme Kriterleri uygulanacak projeler için ise Proje Tanıtım Dosyasını, Bakanlıkça yeterlik verilmiş kurum ve kuruluşlara hazırlatmak, ilgili makama sunulmasını sağlamak ve proje kapsamında verdiklere taahhütlere uymakla yükümlüdürler... (3) Bu Yönetmeliğe tabi projeler için "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" kararı veya "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararı alınmadıkça bu projelere hiçbir teşvik, onay, izin, yapı ve kullanım ruhsatı verilemez, proje için yatırıma başlanamaz ve ihale edilemez...' kuralına yer verilmiş olup; **7. maddesinde**, Çevresel Etki Değerlendirmesine tabi projeler sayılmış, buna göre anılan Yönetmeliğin EK-1 listesinde yer alan projeler ile Seçme Eleme Kriterlerine tabi olup "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir" kararı verilen projeler için Çevresel Etki Değerlendirmesi **Raporu** hazırlanmasının

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

zorunlu olduğu; **15. maddesinde ise**, Bu Yönetmeliğin EK-2 listesinde yer alan projeler ile kapsam dışı değerlendirilen projelere ilişkin kapasite artırımı ve/veya genişletilmesinin planlanması halinde, mevcut proje kapasitesi ve kapasite artışları toplamı ile birlikte projenin yeni kapasitesi EK-2 listesinde belirtilen projelerin seçme, eleme kriterlerine tabi olduğu kurala bağlanmıştır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinde; " Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hakimin davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, dosyanın taraflar ve ilgililerce incelenmesi, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sukununu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemler, elektronik işlemler ile ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşma icrasında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak, davanın ihbarı Danıştay, mahkeme veya hakim tarafından re'sen yapılır. Bilirkişiler, bilirkişilik bölge kurulları tarafından hazırlanan listelerden seçilir ve bilirkişiler hakkında Bilirkişilik Kanunu ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun ilgili hükümleri uygulanır." hükmüne yer verilmiştir.

Atıf yapılan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu yerine çıkarılan ve 01/10/2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Bilirkişiye başvurulması gereken haller" başlıklı 266. maddesinin 1. fıkrasında, " Mahkeme, çözümü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut kendiliğinden, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir." hükmüne; "Bilirkişilerin görevlendirilmesi" başlıklı 268. maddesinin 3. fıkrasında, " Kanunların görüş bildirmekle yükümlü kıldığı kişi ve kuruluşlara görevlendirildikleri konularda bilirkişi olarak öncelikli başvurudur. **Ancak kamu görevlilerine, bağlı buldukları kurumlarla ilgili dava ve işlerde, bilirkişi olarak görev verilemez.**" hükmüne yer verimiş; "Bilirkişiye yemin verdirilmesi" başlıklı 271. maddesinde ise, **bilirkişilere bilirkişilik görevini sadakat ve özenle, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsız ve objektif bir biçimde yerine getirileceğine yönelik yemin verdirileceği** düzenlenmiştir.

6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 3. maddesinin 1. fıkrasında ise, "**Bilirkişi, görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız, tarafsız ve objektif olarak yerine getirir.**" hükmüne yer verilmiştir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME:

Yukarıda yer verilen mevzuat hükümlerinin değerlendirilmesinden, bilirkişinin görevini yerine getirirken tarafsız olması gerektiği, bu nedenle bilirkişiye tarafsız davranacağına dair yemin ettirileceği düzenlenmiş; ayrıca tarafsızlığın sağlanabilmesi için kamu görevlilerinin görevli buldukları kurumlar ile ilgili dava ve işlerde görev alamayacakları anlaşılmaktadır. Bütün bu düzenlemeler ile **bilirkişilerin tarafsız, objektif ve her türlü etkiden uzak şekilde görevlerini ifa etmeleri** ve bu şekilde uyuşmazlığın çözümüne katkı sağlayacak teknik ve uzmanlık görüşü içeren raporun hazırlanmasının

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

sağlanması amaçlanmaktadır.

ÇED süreci sonunda verilecek kararların yargısal denetimi yapılırken, seçilecek bilirkişiler arasında bir çevre mühendisinin bulunması, diğer bilirkişilerin ise projenin bulunduğu çevrenin özelliklerine göre ve proje tanıtım dosyası ve ÇED raporunu hazırlayan kişilerin uzmanlık alanları da dikkate alınmak suretiyle belirlenmesi önemli bir gereklilik olmakla birlikte; böyle bir heyet tarafından hazırlanacak bilirkişi raporunun, dava konusu proje kapsamında öngörülen faaliyetin çevresel etkilerinin ve bu etkilerin minimize edilmesi için Proje Tanıtım Dosyası ya da ÇED Raporu içinde yer verilen önlemlerin yeterli olup olmadığının tespit edilerek değerlendirilmesi açısından, **tarafları tatmin edici düzeyde hazırlanmasının da önemli bir gereklilik olduğu açıktır.** Belirtilen hususların sağlanması, adil bir yargılama yapılması açısından önem arz etmektedir.

Uyuşmazlığın çözümü için İdare Mahkemesince, [REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED] oluşan bilirkişi heyetine mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmış, hazırlanan **bilirkişi raporu kök raporunda özetle;**

- dava konusu bazalt ocağına ait bazalt cevheri için kaya mekaniği laboratuvar deneyleri ile buna bağlı jeomekanik etüt raporunun hazırlanmadığı; taş ocağında patlatmalardan kaynaklanan yer titreşim değerlerinin ilgili mevzuata göre yerleşim yerleri için öngörülen sınırın üstünde olduğu ve bu yerleşim yerlerine hasar vermesinin söz konusu olabileceği;

- yapılan birden fazla taş fırlatma hesaplamalarına göre elde edilen savrulma mesafeleri dikkate alındığında, en yakın mesafede yer alan Cevizlik Köyündeki konut ile Rize-İspir Karayolu ve Tünel Girişi'nin direkt ve/veya dolaylı olarak etkilenebileceği, bu nedenle taş savrulması açısından dava konusu bazalt ocağı projesinin belirtilen yerlere zarar verebileceği; proje tanıtım dosyasında belirtilen rezerv hesaplamasında literatürde belirtilen ortalama yoğunluk ve damar kalınlığının esas alındığı, bu değerlerin belirlenmesi için arazide sondaj çalışmalarının yapılması ve bazalt kayacının özelliklerinin ortaya konulması gerektiği, bu bağlamda proje tanıtım dosyasının madencilik açısından bu yönleriyle alanı temsil anlamında eksiklikler içerdiği;

- proje tanıtım dosyasında heyelan duyarlılık ve izleme çalışmalarına yer verilmediği, heyelan, çığ, kaya düşmesi, vb duyarlılıklar ile ilgili gözlemlerin gerçekleştirilmediği, keşif günü arazide yapılan gözlemlerde, yamaç eğiminin oldukça yüksek olduğunun belirlendiği, bu tür yüksek eğime sahip yamaçlarda yamaç veya şevlerin eğim derecesinin heyelanların oluşumu için yapılan duyarlılık çalışmalarının yaygın kullanılan bir parametre olduğu, bu nedenle özellikle yamaç/şev topuk kısmında yapılacak bu denli yüksek eğimli kazı çalışmalarının yamaç stabilitesini olumsuz yönde etkilemesinin olası olduğu, yamaç eğiminin fazla olduğu alan özelinde yüksek eğimli kazı çalışmaları ile yamaç

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

topuğunun düzensiz kazılması sonucu beşeri heyelan olaylarının yaşanabileceği öngörülerek, alanda heyelan duyarlılık çalışmalarının yapılması ve duyarsızlıklar ile ilgili gözlemlerin gerçekleştirilmesinin gerekli olduğu, şev duyarlılık analizleri, değerlendirilmesi ve modelleme çalışmalarının proje tanıtım dosyasında yer almadığı; ayrıca basamaklı açık ocak üretim yönteminin uygulanacağı taş ocağı projesinde, alanda yer alan kayaçların süreksizlikleri, fiziksel ve litolojik özellikleri, eğim ve doğrultuları gibi jeoteknik özelliklerin belirlenmesine yönelik şev duraylılık analizlerini içeren jeolojik-jeoteknik etüt raporunun hazırlanmadığı; ruhsat alanında heyelan alanı bulunmasa bile, proje faaliyetleri sırasında eğimli alan çevresinde oluşacak şevli kazı faaliyetlerinin oluşturacağı beşeri heyelan riski durumlarında ne tür önlemlerin alınacağı, zeminde akma, oturma, kabarma, vb. deformasyonların olup olmadığının henüz belli olmadığı, proje alanında yağışlara bağlı olarak toprak kayması ihtimaline karşı heyelan riskini ortadan kaldıracak önlemlerin nerede ve hangi boyutlarda yapılacağını açıklayan bilgilere proje tanıtım dosyasında yer verilmemesinin önemli bir eksiklik teşkil ettiği;

- tarım alanları ve arıcılık lokasyonları özelinde yayılan tozlanma etkilerinin proje tanıtım dosyasında dikkate alınmadığı ve bu alanlar özelinde bir araştırma ve değerlendirmenin yapılmadığı;

- proje tanıtım dosyasının, flora-fauna ve karasal ekosisteme ait çalışmalar açısından yöreyi temsilden uzak, kısa süreli çalışmalara dayandığı, geniş ve detaylı arazi çalışmalarının yapılmadığı, yapılan değerlendirmelerin ise ağırlıklı olarak literatür bilgisine dayandırıldığı;

- hava kalitesi dağılım modellemesi yapılan toz dağılımı, akustik raporu yapılan gürültü etkileri ve sıvı-katı atık yönetimi dışında, alanı temsilden uzak ve çevresel etkiler konusunda literatür bilgisine dayandığı;

- bazalt ocağından sıyrılacak bitkisel toprak miktarının toplam 30.220 m³ olacağı, ocak sahasında oluşacak bitkisel toprak miktarı göz önüne alındığında proje tanıtım dosyasında belirtildiği gibi ortalama 2 metre kalınlığında depolanacak olan bitkisel toprak için yaklaşık 15 bin m² depolama alanına ihtiyaç duyulacağı, oysaki proje tanıtım dosyasına göre, ocak sahasında yaklaşık 4.000 m²lik alanın ayrıldığı, depolanacak toprağın ocak sahasının sarp hali (%18-19 eğimli) göz önünde bulundurulduğunda, bitkisel toprağın dere yataklarının akışına zarar verilmeden stabil halde saklanması çok zor olduğu ve proje tanıtım dosyasında belirlenen bitkisel toprak depolama alanının, çıkması planlanan toprak miktarına göre yetersiz kalacağı, bitkisel toprak ile oluşması muhtemel başka hafriyat atıklarının nasıl depolanacağı konusunda proje tanıtım dosyasında eksiklikler bulunduğu;

- proje tanıtım dosyasının, atıksu, katı atık ve tehlikeli atıkların toplanması, uzaklaştırılması, zararsız hale getirilmesi ve çevresel yönden geçici ve kabul edilebilir etkileri yönünden yöntem ve taahhütlerinin yeterli olduğu;

- teorik değerlendirmelerde PM 10 partiküler maddelerin kısa vadeli sınır değerlerinin (KVS) defalarca aşıldığı (Senaryo-4, 7 kez), ama 35 defadan az olması nedeniyle uygun

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

olarak değerlendirildiği;

- toz emisyonu gibi gürültü düzeylerinin de işletme sırasında ölçülerek/belirlenerek teorik değerlerle karşılaştırmalarının gerçek düzeylerin değerlendirilebilmesi adına uygun ve gerekli olacağı;

- ocağın ortalama günlük üretim miktarı 50.400 ton olmakla birlikte, saatlik üretim miktarının 2.100 ton olduğu, ocaktan çıkarılacak malzemenin, 30 tonluk 20 adet kamyonla taşınacağına proje tanıtım dosyasında belirtildiği; 2.100 ton malzemenin taşınımı için araçların bir saatlik dilimde 70 sefer yapması gerektiği;

- ocaktan çıkarılacak malzemenin, "İyidere Lojistik Merkezi ve Limanı Projesi" ve bölgedeki yol yapım çalışmalarında kullanılacağı, bu alanın ocak sahasına olan mesafesi hakkında proje tanıtım dosyasında herhangi bilgiye rastlanılmadığı; bunun yanı sıra 1 saatlik zaman diliminde ocaktan çıkan malzemeyi taşıma için 20 adet kamyonun yetersiz kalacağı; kamyon sayısının artması ile birlikte Rize - İspir karayolunda meydana gelebilecek trafik yoğunluğunun hesaplanması ve buna göre çalışma yapılarak önlemler alınmasının, en az ocağın işletilmesi kadar önemli olduğu, bu bağlamda proje tanıtım dosyasında bu konuda ciddi eksiklikler bulunduğu;

- ocak işlemlerinin dava konusu projede olduğu gibi eğimli topografyalarda, özellikle nakliye ve kademe yollarında ne tür olumsuzluklar oluşturacağına, muhtemel bu olumsuz durumları engellemek amacıyla heyelan-kayma-malzeme düşmesi riski taşıyan bölgelerde bu yollarda alt kotta yarma açılması, gabiyon, taş duvar veya istinat duvarı örülmesine veya benzer istinat yapılarına yönelik ne tür önlemlerin alınması gerektiğinin, en kötü hava şartlarında inşaat faaliyetlerinden kaynaklanan taşıma ve ulaşım cevap verebilmek için ne tür inşaat mühendisliği tekniklerinin uygulanacağına (istinat duvarları, drenaj kanalları, erozyon alanlarında asfalt ve taş blokaj uygulamaları vb.) ve nakliye işlemlerinin karayolunda meydana getireceği ek trafik yükü hesabının ve risklerinin proje tanıtım dosyasında yer almadığı, bu yönüyle de proje tanıtım dosyasının eksiklikler içerdiği;

- açılan servis yolunun kot ve boyutlandırma (genişlik, yarma-şev eğimleri vb.) ile bilgilendirmelerin proje tanıtım dosyasında yer almadığı, keşif günü yapılan incelemelerde servis yolunun genişliğinin standartları sağlamadığı ve bu genişliğin yarma malzemeyle dere şevlerinin doldurulması sonucu yer yer 16-17 metreyi bulduğu, incelemelerde ne 30 metrelik dere koruma bandı, ne de 6 metrelik şev üst kotu taahhütlerine uyulmadığı, dere yatağının yol çalışmaları başta çıkan hafriyat atıkları dökülerek daraltıldığı;

- faaliyetin yürütüleceği alan ve bu alanın çevresi ile birlikte değerlendirdiğinde, bölgenin çoğunlukla yeşil orman örtüsü ile kaplı olduğu ve basamaklar şeklinde de olsa yüzey kazısı ile yürütülecek taş ocağı faaliyetinin doğaya yeniden kazandırma planı uygulamalarına kadar bölgenin doğal görünümünü bozacağı, özellikle üst bitkisel toprak ve yapılan kazılar sonucu zeminin su tutma kapasitesinin değişeceği ve yağış-akış-sızma dengesinin bozulacağı;

- sızmanın azalması ve akışın artması gibi su miktarının değişimi yanında, **yüzey**

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

örtüsü (üst toprağı) alınmış bir alandan, şiddetli yağış/yağışlar esnasında artan yüzey akışının kontrolünün daha zor olması nedeniyle alt kotlara malzeme taşınımının da artacağı;

- proje tanıtım dosyasında, su kaynakları (yüzey ve yeraltı) açısından yapılan değerlendirmelerde, alanın hidroloji-hidrojeoloji haritası ile Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 22. Bölge Müdürlüğü'nün alan özelinde olmayan genel ifadelerin yer aldığı görüş yazısı dışında, alanı temsil anlamında hidrojeolojik ve hidrolojik açıdan bir değerlendirmenin ve bilimsel çalışmanın yapılmadığı; keşif sırasında yapılan alan incelemelerinde proje faaliyet alanı olarak kullanılacak lokasyonun konumu gereği yağışın akış şeklinde alt kotlara yüzeysel anlamda İkizdere'nin yan kollarını besleyen bir alan olduğunun görüldüğü; ancak proje tanıtım dosyasında dava konusu proje faaliyetleri ile alanın akarsu morfolojisi açısından çevresel etkilerinin bir değerlendirmeye tabi tutulmadığı, üst toprağın kaldırılması ve üst toprak-hafriyat depolama alanları dahil yağışlarla alandan gelebilecek suların su miktarı ve kalitesi yönünden İkizdere'nin yan kolları ve mevsimlik diğer yüzeysel su kaynaklarına olabilecek etkilerinin (rüşubat ve kirlenici taşınımı, vb.) kümülatif yönden irdelenmediği, bu yüzeysel su kaynağının morfolojik özellikleri hakkında proje tanıtım dosyasında başka bir bilginin yer almadığı;

- proje tanıtım dosyasında, yeraltı suları ile ilgili olarak taş ocaklarındaki kayaçların genel hidrojeolojik özellikleri de dahil alan özelinde hidrolojik çevrim yönünden bilimsel hiçbir değerlendirmenin de yer almadığı, proje tanıtım dosyasında, faaliyet öncesi doğal topoğrafya ile faaliyet sonrası (özellikle patlatmalar sonrası) topoğrafyanın yeraltı su seviyesi ile ilişkisi yönünden yeraltı suyunun yer, kalınlık, derinlik, yön açısından hiçbir karşılaştırmanın da yapılmadığı;

- kaynakların jeolojik olarak uyumsuzluklarının olduğu bölgelerde ve düşük kotlarda yeraltı suyu boşalımıyla olan ilişkilerinin nasıl olduğu ve bölgedeki kaynakların kurak sezondaki durumları ile ilgili araştırmaların yapılması gerektiği;

- ayrıca proje tanıtım dosyasında, hidrojeolojik olarak jeolojik birimlerin akifer oluşturma potansiyeli ile ilgili olarak bu birimler içindeki akifer özelliklerinin kimyasal kompozisyonları, alterasyon ve tektonizmanın yol açtığı çatlaklı sistemden kaynaklı düzensizlik durumlarının ne olduğu, proje alanı ve içinde bulunduğu bölgeye ait hidrojeolojik özelliklerin tanımının yapılmasının gerekliliği (gözenek durumu, hidrolik iletkenlik, yeraltı suyu beslenimi, çatlak durumu, süzülme ve yüzey akışı) ile ilgili bilimsel verilerin alanı temsil özelinde yer almadığı;

- proje alanında, proje faaliyetleri sırasında yağmur suyu, taşkın gibi nedenlerle oluşabilecek yüzey suları ile yer altı sularının kirlenmesini önlemek amaçlı drenaj yollarının palyelemelerle ve üst toprak-hafriyat depolama alanlarıyla birlikte nasıl yapılacağı, bu kanalların lokasyon olarak projelendirilmesinin ve boyutlandırılmasının da proje tanıtım dosyasında yer alması gerektiği, bu yönüyle de proje tanıtım dosyasının eksiklikler içerdiği;

- dava konusu ocak için hazırlanan proje tanıtım dosyasında ocağın işletilmesi sırasında su kaynaklarının görebileceği zararlar ve bu kaynakların korunmasına yönelik alan

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

özeline alınacak tedbirlere değinilmemesinin, Tarım ve Orman Bakanlığı ve DSİ Jeoteknik Hizmetler ve YAS Daire Başkanlığı başta ilgili kurum ve kuruluşlarla yeraltı sularının nicelik-nitelik profili oluşturulmamasının, faaliyetin etkilerinin bu yönüyle incelenmemesinin, projeden etkilenmesi muhtemel yerüstü ve yeraltı su kaynaklarının kalitelerine ilişkin analizlerin, Su Kalitesi Yönetmeliği dikkate alınmak suretiyle yaptırılarak faaliyetin su kalitesine etkilerinin izlenmesine yönelik ön çalışmaların yapılmamasının, yüzey ve yeraltı sularının ve yağışların ocak ve depolama (üst toprak - hafriyat) alanlarından drenajın-tahliyesinin nasıl yapılacağına bilimsel yöntemlerle yer ve boyutlandırma olarak projelendirmemiş olmasının, proje tanıtım dosyasının su kaynakları açısından bilimsel ve teknik anlamda eksik olarak değerlendirilmesine yol açtığı;

- keşif günü yapılan gözlemler ve proje tanıtım dosyasının birlikte incelenmesinden, proje alanındaki hammadde (bazaltik-tipte volkanik kayalar) rezervinin oldukça geniş bir alana yayılmış olduğunun anlaşıldığı, hammadde temininin bölgesel olarak uygunluğunun çevresel yönden kalıcı ve telafi edilemez ekosistem sorunları oluşturmayacak proje ve alan alternatiflerinin incelenmesini gerekli kıldığı, proje tanıtım dosyasının, proje alternatiflerinin dayanımı yüksek bazalt cevheri yerlerinin tespit edilmemesi ve irdelenmemesi yönünden de ciddi eksiklikler içerdiği;

- proje alanının toprak yapısının kahverengi orman toprağı vasfında olduğu, proje alanının eğim derecesi ve toprak yapısı itibari ile toprak muhafaza karakteri taşıdığından, alanın büyük kısmında erozyon riski tehlikesi bulunduğu, arazinin eğiminden dolayı alan üzerinde mevcut olan bitki örtüsünün kaldırılması durumunda erozyon oluşma riskinin de artacağı, dava konusu alanda, projenin gerçekleştirilmesi durumunda erozyonun olumsuz çevresel etkilerinin oluşacağı, arazi üzerinde hâlihazırda açılmış olan, uygun geometrik standartlara da uymayan yol şevleri yüzünden alanda ve alanın üst kısımlarında kayma-akmaların şimdiden meydana geldiğinin gözlemlendiği, arazi eğiminden dolayı ve alan üzerinde olan bitki örtüsünün kaldırılmasından dolayı, erozyon oluşma riskinin gittikçe artacağı, dava konusu alanda ilgili projenin devam etmesi durumunda erozyonun olumsuz çevresel etkilerinin oluşacağı;

- proje alanının, "şiddetli su erozyonuna maruz alan" olduğu hususu, proje tanıtım dosyasında belirtilmesine rağmen, su ve rüzgâr erozyonu başta erozyonla mücadele açısından (idari, kültürel ve mekanik) tedbirlerle ilgili genel literatür bilgisi dahil proje tanıtım dosyasında, teorik ve alansal çalışmaya dayalı hiçbir bilgilendirme, irdeme, inceleme ve değerlendirme bulunmadığı;

- meşcere haritası ve arazide yapılan incelemelere göre dava konusu alan çevresinde bitki örtüsü yönünden tehlike altında veya korunması gereken orman ağacı türü olmadığı;

- alan içerisinde bitki örtüsü ve yaban hayatı yönünden tehlike altında veya korunması gereken tür bulunmadığı, ancak yapılması planlanan proje alanı çevresinde yaban hayvanlarının yaşam ortamlarının olduğu, projenin gerçekleşmesi durumunda tozuma

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

ve gürültüden dolayı yaban hayvanlarının ortamdan uzaklaşabileceği;

- tesis alanı içerisinde ve etki mesafesinde muhafaza karakterinde orman alanlarının (gen koruma ormanları, araştırma ormanları, endemik ve korunması gereken nadir ekosistem alanları, tohum meşçeresi, milli park, av ve yaban hayatı geliştirme sahası) yer almadığı;

- dava konusu tesis alanının, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında olan korunan alanlar, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu kapsamında kalan yaban hayatı koruma / geliştirme sahaları, yaban hayvanı yerleştirme **sahası** ve tescilli avlak sahası sınırları içerisinde bulunmadığı, **ancak** dava konusu alan özelinde eğimli topoğrafya ve faaliyet alanı büyüklüğü dikkate alındığında, proje kapsamında ÇED alanı ve çevresinde yabani hayvan geçişleri ile ilgili çalışmaların yapılmasının gerekli olduğu, alanın bulundurduğu orman örtüsü ve iklim koşulları dikkate alındığında yangına karşı hassas yörede yer almadığı;

- kızılçam *gibi* yirminin üzerinde yapraklı ağaç türüne, proje tanıtım dosyasında yer verilmediği, yöre halkının yaşam alanı ve geçim kaynağı konumundaki proje alanı içerisindeki orman alanının dava konusu proje ile tahrip olacağı ve bu durumun yöre halkı açısından yaşam alanları yönüyle kabul edilemez olduğu;

- erozyon riski tehlikesi olmasının, ormancılık çalışmaları üzerine olumsuz etkileri olacağı, erozyonun önlenmesi ve sahanın tekrardan orman örtüsüne kavuşturulması bakımından, alandan kazılacak organik toprağın muhafazasının çok önemli olduğu, arazinin faaliyet sonrası ağaçlandırılması süreci ile ilgili yeterli teknik bilgi, fidan temini, ağaçlandırma ile ilgili yapılacak iş ve işlemler konusunda daha kapsamlı bir raporun hazırlanması gerektiği;

- sonuç olarak, **dava konusu proje sahasının, jeolojik-jeoteknik-jeomekanik tespiti, taşkın-drenaj, arıcılık faaliyetleri, orman alanları, flora-fauna, yol-ulaşım, su kaynakları (yüzey ve yeraltı), doğaya yeniden kazanım ve rehabilitasyon değerlendirmeleri açısından Çevre Kanunu ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği kapsamında, çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin, projenin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmalarla alınacak önlemlerin ilgili mevzuat ve bilimsel esaslara göre kabul edilebilir düzeylerde olmadığı, kök bilirkişi raporunda ayrıntıları verilen bu parametreler açısından çevresel etki değerlendirmeleri yapılmamış projenin, bu hali ile işletilmesi durumunda fiziksel ve biyolojik çevresel değerlerin ve ekolojik dengenin tahribine, bozulmasına ve yok olmasına neden olacağı, çevreye olabilecek olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da zararın çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için gerekli önlemlerin alanı temsilden uzak ve literatür bilgilerine dayalı hazırlandığı, proje özelinde uygun ve yeterli olmadığı, risklerin öngörülmediği ve alternatif tedbirlere yer verilmediği, bu bağlamda, proje alanında yürütülecek faaliyetin işletme kapasitesi, kullanılacak teknik donanım ve yöntem gözetildiğinde, dava konusu“Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararının teknik olarak yeterli ve uygun olmadığı yolunda görüş bildirildiği görülmektedir.**

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

Davalı ve davalı yanında müdahil tarafından yapılan itirazların açıklığa kavuşturulması ve dava konusu proje kapsamında 04/10/2021 tarihli kök bilirkişi raporunun ardından; proje etki alanına yönelik olarak **08/11/2021 tarihli "Akustik Rapor"un** (dört noktada 25-26.10.2021 tarihleri arasında anlık gündüz, akşam, gece ölçümleri), **22-24.11.2021 tarihli "Ekosistem Değerlendirme Raporu"nun**; **24-26.10.2021 tarihli "Jeolojik ve Hidrojeolojik Etüt Raporu"nun**, **05.01.2022 "Şev Duraylılık Analizi ve Basamaklandırma Tasarımı Raporu"nun**, **Aralık 2021 tarihli "Arazi İnceleme Raporu"nun** ve **"Peyzaj Onarım Planı Raporu"nun (Kasım-Aralık 2021)** hazırlanması ve dava dosyasına eklenmesi üzerine, söz konusu raporlar da dikkate alınarak yeniden bir değerlendirme yapılması amacıyla **Rize İdare Mahkemesinin 17/01/2022 tarih ve E:2021/164 sayılı ara kararı ile ek bilirkişi raporu alınmasına karar verilmesi üzerine, bu kapsamda aynı bilirkişi heyeti tarafından düzenlenen ek bilirkişi raporunda ise özetle;**

- hazırlanan "Peyzaj Onarım Planı Raporu" ile projenin inşaatı sürecinde ve işletimi aşamasında arazinin morfolojik, hidrolojik, toprak yapısı ve bitki örtüsü üzerinde oluşabilecek tahribatlar ve bunun sonucunda etkilenecek habitatlar, bitki, hayvan varlığı, artabilecek erozyon riski değerlendirilerek tahrip edilen/edilebilecek alanların rehabilitasyonu ve kaybedilebilecek habitat, bitki ve hayvan varlığının biyorestorasyon, uygun habitat alanlarının, beslenme alanlarının oluşturulması gibi araçlarla alan içerisinde korunması ve yaratılacak olası etkilerin proje sahası içerisinde çözülmeye çalışılmasının amaçlandığı;

- 24-26.10.2021 tarihli "Jeolojik ve Hidrojeolojik Etüt Raporu"ndan; dava konusu ruhsat sahası ve etki alanında bölgedeki ilksel hidrolojik ve hidrojeolojik veriler toplanması esasına dayanan hidrosensus çalışmalarının gerçekleştirildiği, hidrosensus çalışmaları ile hammadde üretim izin alanı ve etki alanında yer alan yeraltı ve yüzey sularının araştırılması, yeraltı ve yüzey suları kullanıcılarının belirlenmesi ve etki alanında yer alan hidrojeolojik sistemin özelliklerinin ortaya konulmasının amaçlandığı, böylelikle hammadde üretim izin alanı ve etki alanındaki hidrojeolojik kavramsal model oluşturularak yapılan madencilik faaliyetlerinden kaynaklı oluşması muhtemel etkilerin belirlenmesinin sağlandığı, bu çalışmaların neticesinde hammadde üretim izin alanı ve etki alanı içerisinde yer alan başta Cevizlik Köyü olmak üzere Gürdere Köyü'ne içme suyu sağlayan kaynak suları, çeşme ile içme ve kullanma suyu iletim hatlarının ve su depolarının yapılan arazi çalışmaları ile tespit edildiği, bölgeyi temsil eden meteorolojik veriler, arazi ve gözlem çalışmaları, içme ve kullanma suyu kaynaklarından alınan su numuneleri ve analizlerinden elde edilen sonuçlar ile bölgede yapılan öncel çalışmalardan faydalanılarak hammadde üretim izin alanı ve etki alanı içerisinde yer alan yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının durumunun ve yeraltı su seviyesinin incelendiği, hammadde üretim izin alanı içerisinde yer alan ve İkizdere'nin yan kolu olan dere ile hammadde üretim izin alanı güneyinde yer alan ve yaklaşık 675 metre mesafede yer alan İkizdere'den su numuneleri alındığı, analiz çalışmaları gerçekleştirildiği, ayrıca hammadde üretim izin alanı - etki alanı içerisinde yer alan Cevizlik ve Gürdere Köyleri

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

içme ve kullanma suyu kaynaklarından su numuneleri alınarak analizlerinin gerçekleştirildiği ve yeraltı suyu sistemin sınırlarının, yeraltı suyunun iletimini, o sistem içerisindeki dağılım ve taşınım süreçleri ile işleyişlerinin bulunduğu formasyonun özelliklerine göre o bölgeye ait veriler ışığında tanımlanması olarak tanımlanan ve bir bölgenin yeraltı suyu sisteminin modellenmesindeki en önemli aşama olarak kabul edilen "kavramsal hidrojeolojik modelin" oluşturulduğu, böyle bir hidrojeolojik modelin oluşturulması kapsamında ise, projeye konu hammadde üretim izin sahası ve yakın çevresi için yapılan jeolojik, hidrolojik ve hidrojeolojik çalışmalar kapsamında bölgeye ait alt havzaların tespit edildiği, yapılan arazi çalışmaları, gözlemler ve öncel çalışmalardan elde edilen veriler doğrultusunda yüzey morfolojisinin durumu, kayaçların birbiri ile ilişkisi, iletimlilik, geçirgenlik, kayaçların geometrileri ve yayılımları göz önünde bulundurularak hammadde üretim izin alanının sınır koşullarının belirlendiği, sınır koşullarının belirlenmesinin ardından o bölgeyi temsil eden güncel yağış, sıcaklık, buharlaşma, topoğrafik yapı, eğim durumu, arazi yapısı, toprak ve morfolojik yapıya bağlı olarak gelen yağışın süzülme ve yeraltısuyu akış yönüne göre beslenme-boşalım ilişkisinin ortaya konduğu, söz konusu bölgenin su dengesinin Rize 17040 Meteoroloji İstasyonu 1960-2020 yağış ve buharlaşma ölçüm verileri kullanılarak "Thorntwaite Yöntemi" ile belirlendiği, gerçekleştirilmesi planlanan madencilik faaliyetlerinden doğrudan etkilenme potansiyeli bulunan derelerin faaliyet alanının memba ve mansap kısmından örnekler alınarak madencilik faaliyetleri öncesi değerlendirmeler yapıldığı, ayrıca hammadde üretim alanı içerisinde bulunan yüzeysel suların alınan su numunelerinden daha fazla bilgi edinmek ve su tipini tanımlamak amacıyla hidrojeokimyasal grafiklere başvurulduğu, bu sebeple su numunelerinden laboratuvar ortamında elde edilen sonuçların "Piper", "Schoeller" ve "ABD Tuzluluk Laboratuvarı Diyagramları"nda ayrı ayrı incelendiği, bu tür bir değerlendirmenin faaliyet öncesi ve sonrası yüzeysel su kalitesinde meydana gelebilecek değişimlerin belirlenmesi ve çevresel etkilerinin ortaya konulması adına çok önemli olduğu;

- hammadde üretim izin alanı içerisinde yer alan ve İkizdere Deresini de besleyen yan kol ile yine hammadde üretim izin alanı içerisinde yer alan ve mevsimsel yağışa bağlı akışa geçen dere yataklarının, dava konusu faaliyetten etkilenmemesi için "Jeolojik ve Hidrojeolojik Etüt Raporu" başta olmak üzere proje tanıtım dosyasında yer alan "hiçbir şekilde dere yatağına ve en az 20 m'lik kıyı kesimlerindeki ripariyan alanlara taş ya da pasa gelmeyecek şekilde bir işletim gerçekleştirilmesi, patlatma planlarının dere yatağını etkilemeyecek şekilde yapılması, oluşan paşaların-molozların-hafriyatın dere yatakları yakın kesimlerine dökülmemesi, dere yatakları sağ ve sol sahillerinde bırakılan sağlık koruma bandı mesafelerinin aşılmaması" taahhütlerine uyulmasının ve ilgili kurum ve kuruluşlarca da izleme-denetleme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinin gerekli ve önemli olduğu;

- proje alanına ulaşım amaçlı açılan yol ve oluşan şevlerin, çalışmaların bu şekilde devam etmesi ve mevcut bitki örtüsünün kaldırılması ile topoğrafya ve toprak yapısına bağlı olarak kısmi olarak erozyon riskinin artacağına yönelik kök birlikişi raporunda değerlendirme yapıldığı; dava konusu alanın eğim derecesi de %12'nin üzerinde olduğu ve %12'nin

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

üzerinde eğime sahip alanların, “toprak muhafaza karakteri taşıyan” alanlar sınıfında bulunmadığı, Aralık 2021 tarihli “Arazi İnceleme Raporunda” çalışma alanından ve çevresindeki tarım alanlarından 8 (sekiz adet) toprak örnekleri alınarak analiz yapıldığı ve toprakların kimyasal ve fiziksel verimliliklerin yanı sıra, alanın eğimi, toprak derinliği gibi morfolojik özelliklerinin de belirlendiği; söz konusu arazi inceleme raporunda, alandan taş ve kaya parçalarının kaldırılarak taşınacağı, kırma ve eleme tesisi kurulmayacağı (tozumaya neden olacak ince zerreler oluşmayacağı), bu nedenle çevredeki tarım alanlarına olumsuz etkinin minimum düzeyde olacağı veya hiç olmayacağı belirlendiği, bu bağlamda, ocak işletmesinin çevredeki çay bahçelerine ve diğer tarım arazilerine olumsuz etkinin olmayacağı, ayrıca ocak faaliyetinin açık işletme tekniği, uygun şev açısı (heyelan ve tehlikeli kaya düşmelerinin önlenmesi amacıyla) verilerek basamak üretiminin gerçekleştirilmesi halinde heyelan riskinin en aza indirileceğinin anlaşılacağı;

- proje tanıtım dosyasında, madencilik üretimi biten alanların orman rehabilitasyonunun yapılacağı ifade edildiği, proje kapsamında “Orman Rehabilitasyon Projesi” hazırlanarak, Orman Genel Müdürlüğü’ne onaylatılacağı, sahada üretim çalışmaları bittikten sonra, işletme basamakları ve olası kazı boşluklarının hazırlanarak Orman Rehabilitasyon Projesine uygun şekilde rehabilite edileceğinin belirtildiği, faaliyet aşamasında oluşan basamaklara, faaliyet öncesi bölgeden sıyrılan bitkisel toprağın serileceği ve yöreye uygun ağaç türleri dikileceğinin taahhüt edildiği;

- meşcere haritası ve arazide yapılan incelemelere göre, dava konusu alan çevresinde bitki örtüsü yönünden tehlike altında veya korunması gereken orman ağacı türü olmadığı belirlendiği;

- alan içerisinde bitki örtüsü ve yaban hayatı yönünden tehlike altında veya korunması gereken tür bulunmadığı, ancak proje alanı çevresinde yaban hayvanlarının yaşam ortamlarının olduğunun fotokapan görüntülerinden anlaşıldığı, projenin gerçekleşmesi durumunda tozuma ve gürültüden dolayı yaban hayvanlarının ortamdaki uzaklaşmasının mümkün olduğu, ancak bunun geçici olduğu ve faaliyet bitiminde bu hayvanların bu alana tekrar gelmelerinin mümkün olduğu;

- kök bilirkişi raporunda dava konusu alan ve yakın çevresinde bitki örtüsü yönünden tehlike altında veya korunması gereken orman ağacı türü olmadığı ve yaban hayatı yönünden tehlike altında veya korunması gereken tür bulunmadığının belirtildiği; alanda yaban hayvanlarının yaşam alanı bulunmadığı, tehlike altında bulunan tür olmamasına rağmen, yapılması planlanan faaliyet alanındaki Cevizlik Bazalt Ocağı Tesisi ile yaban hayatının tozuma ve gürültüden çalışma saatlerinde etkileneceğinin düşünüldüğü, buna karşın, alanın 31,22 km. güneydoğusunda Erzurum İspir Verçenik Dağı Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahası ve 47,58 km. kuzeydoğusunda Rize Çamlıhemşin Kaçkar Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahası olduğu, çalışma sahasının bu alanlara etkisinin olmayacağı ve alanda gece saatlerinde çalışma yapılmaması halinde bölgedeki yaşayan yaban hayvanlarına olan olası etkinin azaltılmasının mümkün olduğu;

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

- proje alanında 20'nin üzerinde yapraklı ağaç türünün de bulunduğu, yöre halkının yaşam alanı ve geçim kaynağı konumundaki proje alanı içerisindeki orman alanının tahrip olacağı ve bu durumun yöre halkı açısından yaşam alanları yönüyle kabul edilemez olduğuna yönelik kök bilirkişi raporunda görüş bildirilmiş ise de; proje tanıtım dosyasının 148. sayfasında bu konuda açıklamaların olduğu, orman izni için müracaatları sırasında Trabzon Orman Bölge Müdürlüğü ile birlikte arazi tespit çalışması yapılacağı, kesilecek ağaç sayısının belirleneceği, ağaç kesiminin tamamen Rize Orman İşletme Müdürlüğü sorumluluğunda olduğu, proje alanında kesilecek ağaç türleri ve sayılarının ilgili Orman Bölge Müdürlüğü uzmanları nezaretinde belirleneceği, proje sahasında kesilecek kesin ağaç sayısının kesim aşamasında belli olacağı hususlarının proje tanıtım dosyasından anlaşıldığı;

- yöre halkının, gerçekleştirilmesi planlanan Bazalt Ocağı ve Kıрма-Elemente Tesisi'nin yaşam alanlarında ekosisteme verilecek deformasyondan dolayı yapılmasını istemediği, bu durumun orman - halk ilişkisini olumsuz etkileyeceği, işletme projesi için 10 yıl olarak belirlenen işletme süresi sonunda, alanın rehabilite projesi yapılması ile bu olumsuz etkilerin ortadan kalkacağı; faaliyetin yürütüleceği alan ve çevresi birlikte değerlendirdiğinde, bölgenin orman örtüsü ile kaplı olduğu ve basamaklar şeklinde de olsa yüzey kazısı ile yürütülecek taş ocağı faaliyetinin doğaya yeniden kazandırma planı uygulamalarına kadar bölgenin doğal görünümünü bozacağı, madencilik faaliyetlerinin, işletme faaliyetlerinin maden yatağının bulunduğu merkezde kurulmasını mecbur kıldığı, formasyon oluşum koşullarına bağlı olarak bölgesel bazda yer alternatifinin söz konusu olmadığı; bu bağlamda, proje kapsamında, alanda cevher oluşumu tespit edildiğinden, farklı bir ormansız alan alternatifinin değerlendirilmediği, basamaklı açık ocak işletmeciliğinin çevreye en az zararı olan yöntem olarak bilindiği, proje tanıtım dosyasının 148 ve 149. sayfalarında, orman rehabilitasyon projesinin hazırlanacağı, buna uygun rehabilite edileceğinin taahhüt edildiği ve ormanlık alanlar için alınacak tedbirlere yer verildiğinin görüldüğü;

- "Peyzaj Onarım Planı Raporu"na göre; erozyon fonksiyonu analizi kapsamında gerçekleştirilen ICONA erozyon modelleme çalışması sonucuna göre, proje alanının çok düşük, düşük, orta yüksek ve çok yüksek derecede erozyon riskine sahip alanlardan oluştuğu; buna göre, proje alanı kuzey, güney, güneydoğu, batı ve iç kesimleri çok düşük ve düşük derecede, proje alanı kuzeydoğu, doğu ve güneydoğu kesimleri orta derecede, proje alanı kuzey, doğu, kuzeydoğu, güney, güneydoğu, batı ve iç kesimleri ise yüksek derecede erozyon riskine sahip alandan oluştuğu; "Peyzaj Onarım Planı"nın amacının inşaat sonrasında bozulan peyzajın ve habitat alanlarının eski haline kavuşturulması veya iyileştirilmesi şeklinde olduğu, projenin peyzaj onarım hedeflerine ulaşılabilmesi amacıyla uygulanması gereken müdahale biçimlerine raporda senaryolar şeklinde yer verildiği, buna göre alanda yapılacak müdahaleler; kıyı yönetimi, toprak yönetimi, görüntü perdeleme, erozyon kontrolü amaçlı bitkilendirme ve yapısal önlemlerin alınması gereken alanlar, niteliği korunacak alanlar ve peyzaj karakterini destekleyici peyzaj onarım alanları olarak 6 grupta toplandığı ve bu alanlara nasıl müdahale edileceğinin, bitkisel ve yapısal boyutlarıyla

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

açıklandığı; peyzaj projesinin uygulanması halinde kök bilirkişi raporunda ifade edilen olumsuzlukların büyük çoğunluğunun giderilebileceği;

- erozyon riski tehlikesi olmasının, ormancılık çalışmaları üzerine olumsuz etkilerinin olacağı, erozyonun önlenmesi ve sahanın tekrardan orman örtüsüne kavuşturulması bakımından, alandan kazılacak organik toprağın muhafazasının çok önemli olduğu, arazinin faaliyet sonrası ağaçlandırılması süreci ile ilgili yeterli teknik bilgi, fidan temini, ağaçlandırma ile ilgili yapılacak iş ve işlemler konusunda daha kapsamlı bir raporun hazırlanması gerektiğine yönelik kök bilirkişi raporunda görüş bildirilmiş ise de; dosyaya sunulan "Arazi İnceleme Raporu"nda, inşaat aşamasında; alandaki kazı ve taşıma sırasında toz kalkabileceği ve tarım alanlarına zarar verebileceği düşüncesi ile hem alandaki toprak varlığını ve özelliklerini belirlemek, hem **de** çevredeki tarım alanlarının konumu ve özelliklerini belirlemek üzere, alanda gezi yapıldığı ve ÇED alanı içinden ve çevredeki tarım alanlarındaki arazilerden toprak örnekleri alınarak analizi yapıldığı, bitkisel toprak depo alanı belirlenirken, söz konusu alanın, erozyona, heyelana sebep olmayacak meyilde seçildiği, çevredeki dere ve sularını kirletmeyecek şekilde gerekli tedbirlerin alınarak, izne konu olmayan yerlere ve ormanlık alanlara atık dökülmeyeceğine yönelik önlemlere yer verildiği, projenin inşaat ve işletme aşamasında meydana gelecek çevresel etkilerin orman arazilerini olumsuz etkilememesi için alınacak tedbire yer verildiği, Trabzon Orman Bölge Müdürlüğü İzin ve İrtifak Şube Müdürlüğü'nün 12.10.2020 tarih ve E-14278331-611.02-2197388 sayılı olumlu kurum görüşünün proje tanıtım dosyası Ek-26'da yer aldığı, söz konusu görüşte gerçekleştirilmesi planlanan projenin "Ormancılık Çalışmaları ve Orman-Halk İlişkileri" açısından mahsuru bulunmadığının belirtildiği, madencilik üretimi biten alanların "Orman Rehabilitasyonu"nun yapılarak basamaklara, faaliyet öncesi sıyrılan bitkisel toprak serilip yöreye uygun ağaç türleri dikileceğine yönelik taahhüdünün bulunduğu;

- dava konusu bazalt ocağına ait bazalt cevheri için "kaya mekaniği laboratuvar deneyleri" yapılmaması ve buna bağlı olarak "jeomekanik etüt raporu"nun hazırlanmamasının önemli bir eksiklik olduğuna ilişkin kök bilirkişi raporunda görüş bildirildiği; "...söz konusu raporların ÇED sürecinde Proje Tanıtım Dosyası hazırlanması aşamasında değil, ocağa işletmeye geçmeden önce hazırlanması gereken raporlardan olduğu, bu raporların olmamasının PTD'yi usule aykırı hale getirmediği..."ne yönelik davalı ve davalı yanında müdahillerin itirazları göz önüne alındığında; bu kapsamda davaya konu ocağa işletmeye geçmeden önce de kaya mekaniği laboratuvar deneylerinin yapılarak buna bağlı jeomekanik etüt raporunun hazırlanabileceği;

- yapılan birden fazla taş fırlama hesaplamalarına göre elde edilen savrulma mesafeleri (38-40-53-541-600 m) dikkate alındığında; Cevizlik Köyündeki en yakın konut ile Rize-İspir Yolu (Karayolu) ve Tünel girişinin direkt ve/veya dolaylı etkilenebileceği, bu nedenle taş savrulması açısından davaya konu olan bazalt ocağının bu yerlere zarar verebileceğine yönelik kök bilirkişi raporunda görüş bildirilmiş ise de; kök bilirkişi raporuna yapılan itirazlar dikkate alındığında, bazalt ocağına göre hesaplanan maksimum taş

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

savrulma (600 m) mesafesinde olan yerlerin, yapılacak olan patlatma kaynaklı taş savrulmalarından etkilenme ihtimalinin söz konusu olduğu, bu bağlamda, Karayolları 10. Bölge Müdürlüğü tarafından kendi kurumları açısından sorun teşkil etmeyeceği görüşü ve verilen taahhüde uygun hareket edilerek kontrollü patlatma yapılması halinde en yakın mesafede yer alan Cevizlik Köyündeki en yakın konut, Rize-İspir Yolu (Karayolu) ve Tünel girişinin direkt ve/veya dolaylı etkilenmeyeceği;

- ocak sahasında oluşacak bitkisel toprak miktarının, bütün işletme alanı göz önüne alındığında 30.220 m³ olduğu ve bitkisel toprak depolama alanının ise 4.000 m² olarak belirlendiği, ocak sahasında çalışmaya başlanılmadan önce yalnızca çalışma-üretim alanında 0,2 metre kalınlığında bitkisel toprağın sıyrılarak bitkisel toprak depo alanında depolanması ve üretimin eş zamanlı olarak bütün saha içinde yapılmadan gerçekleştirilmesi gerektiği, ocak sahasında yüzeyde bulunan bitkisel toprağın, üretime bağlı olarak kademeli şekilde ilerleme oldukça sıyrılmasının gerektiği, böylelikle bütün ocak sahası göz önüne alındığında yalnızca ocak üretimi yapılacak alandan bitkisel toprak sıyrılarak depolanacağından belirlenen 4.000 m²'lik alanın yeterli olacağı, depolama esnasında dere yataklarına olabilecek hafriyat akışının önlenebileceği ve işletmesi biten alanlarda toprağın depolanmasıyla stabilite sağlanabileceği;

- proje tanıtım dosyasında yapılan toz ölçüm hesaplamalarıyla birlikte belirlenen toz emisyon değerlerinin matematiksel hesaplama niteliğinde olduğu, bu hesaplamanın, modellemelerde kullanılan parametrelere ve varsayımlara dayalı olarak yapıldığı ve bölgenin meteorolojik verilerinin sabit olduğu varsayılarak yapıldığı; bu hesaplamalara bağlı olarak toz emisyonu düzeylerinin işletme sırasında ölçülerek/belirlenerek teorik değerlerle karşılaştırmalarının gerçek düzeylerin değerlendirilebilmesi adına uygun olacağı, bu bağlamda, toz önlemeye yönelik ocak içi yollarda sulama/spreyleme çalışmaları yapılarak yolların nemli olmasının sağlanması, faaliyet alanında hareket edecek iş makineleri ve kamyonlara hız sınırlaması getirilmesi, savurma yapmadan yükleme ve boşaltma yapılmasına özen gösterilmesi, nakliyede kullanılacak kamyonların üzerinin branda ile kapatılması, vb. işlemlerin, işletme aşaması esnasında yapılması halinde, çalışmalar sırasında meydana gelecek toz emisyonlarının katlanılabilir seviyelere düşürülebileceği ve işletme aşamasında meydana gelecek toz emisyonlarının proje tanıtım dosyasında hesaplanan değerler göz önüne alındığında en yakın yerleşim birimleri üzerinde olumsuz etkiler oluşturmasının önüne geçilebileceği;

- ocağın işletilmesi esnasında çıkarılacak malzemenin nakliyesi esnasında gerek ocak içi yollarda, gerekse karayolunun madencilik faaliyetinden etkilenmemesi için proje tanıtım dosyasında belirtilen tedbirlere harfiyen uyulmasının gerektiği;

- keşif günü yapılan inceleme ve değerlendirmede proje bölgesinde orman alanı içerisinde geleneksel olarak kara kovan arıcılığı yapıldığı gözlemlendiği, kara kovanın yanı sıra proje bölgesinde modern olarak nitelenebilecek çerçeveli kovanların da yer aldığı, kara kovanların, Tarım ve Orman Bakanlığı "Hayvan Kayıt Bilgi Sistemi"nde kayıtlı olmayıp, proje

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

alanında ne kadar kara kovan bulunduğu hakkında bir bilgiye rastlanılmadığı, 2021 Yılı Tarım ve Orman Bakanlığı "Hayvan Kayıt Bilgi Sistemi"ne göre, Gürdere Köyünde 516 adet faal arılı kovan, Ayvalık Köyünde 361 adet faal arılı kovan ve Cevizlik Köyünde 76 adet faal arılı kovan bulunduğu, arıcılığın etkilenebileceği taş ocağı bölgesinde toplam 953 adet faal arılı kovan bulunduğu, ocak içi faaliyetler sonucu araçların trafiği sonucu meydana gelen yüksek emisyon gazları ya da makinelerin çıkardığı gürültünün, arı kovanlarını rahatsız edebileceği, böyle bir durum söz konusu olduğunda arıların yer değiştirmesi gerektiği, proje bölgesinde kayıtlı fenni ve karakovanların, arıların faal olduğu ilkbahar ile sonbahar arasındaki aktif dönemde; faaliyet kapsamında hazırlatılan ve PTD Ek-15'te verilen "Hava Kalitesi Modelleme Raporu"nda tesis etki alanı ÇED alanı köşe noktaları bir kenar uzunluğu 2 km olan alanın orta noktası kabul edilerek genişletildiği, faaliyetten kaynaklı tozlanma etkileri ocak sahasından her yönde 1'er km mesafede kalan alan kısmının dışına taşınması gerektiği, bu tür önlemlerin alınması ile arıcılık faaliyetlerine olumsuz etkilerin bertaraf edilebileceği;

- proje alanı ve yakın çevresinin flora analizinin arazi çalışmalarının, literatür çalışmalarına dayalı olarak Temmuz-2020 Vejetasyon döneminde Biyolog Oya ORBAY tarafından yapıldığı, alan çalışmalarının Eylül ayında sınırlı olmasının, floristik analizlerin daha çok literatür odakla yapıldığını ortaya koyduğu; ancak dosyaya keşif tarihinden sonra sunulan fauna-flora raporunda, arazi çalışmasının 22-24 Kasım 2021 tarihlerinde yapılmış olduğu, dosyaya sunulan fauna-flora raporunda floristik listenin alanda yetişen bitkileri önemli oranda karşıladığı;

- sonuç olarak; **"ÇED Olumlu Kararı" veya dava konusu projedeki gibi "ÇED Gerekli Değildir Kararı"nın, bir proje ile ilgili nihai izin ve onay niteliğinde olmayıp, mer'i mevzuat uyarınca ilgili kurumlardan gerekli izinlerin alınmasını, ardından da planlama, projelendirme, kati proje, inşaat ve işletme aşamalarının tümünde bu izinlerin izleme-denetleme ve değerlendirme süreçlerini içeren bir bütünü tanımladığı; dolayısı ile inşaat ve işletme aşamalarından önce var olabilecek eksikliklerin giderilmesi ve/veya giderilmesine yönelik taahhütlerin verilmesi, eksikliklerin belirlenmesine yönelik raporların hazırlanması da aslında ÇED süreci kavramı içerisinde değerlendirilmesi gerektiği, dava konusu proje kapsamında 04.10.2021 tarihli kök bilirkişi raporunun ardından; proje etki alanına yönelik olarak "Akustik Rapor"un, "Ekosistem Değerlendirme Raporu"nun, "Jeolojik ve Hidrojeolojik Etüt Raporu"nun, "Şev Duraylılık Analizi ve Basamaklandırma Tasarımı Raporu"nun, "Arazi İnceleme Raporu"nun ve "Peyzaj Onarım Planı Raporu"nun hazırlanmasının, projenin çevresel etkilerinin belirlenmesi ve bu raporlarda verilen taahhütlerle etkilerinin azaltılması açısından önemli olduğu, ancak tüm bu tür raporlara ve ilgili kurum ve kuruluşların izinlerine rağmen dava konusu projelerin çevresel etkilerinin kabul edilebilir sınırlarda kalabilmesinin taahhütlerine uyulması ve ilgili kurum ve kuruluşlarca izleme-denetleme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ile mümkün**

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

olabileceği yolunda görüş bildirildiği görülmektedir.

Uyuşmazlıkta; **13/10/2021** tarihinde İdare Mahkemesi kaydına giren kök bilirkişi raporu ile 09/03/2022 tarihinde kayda giren ek bilirkişi raporunda **çelişkili tespit ve değerlendirmelere yer verildiği; ayrıca dava konusu işlemin dayanağının "proje tanıtım dosyası" olduğu ve izleme çalışmalarının da proje tanıtım dosyasında yer alan taahhütler esas alınarak yapılacağı hususu göz önüne alındığında;** dava konusu işlemin tesis edildiği tarihte mevcut olan ve dayanağı proje tanıtım dosyasında yer verilen bilgi ve önlemler bağlamında, işlemin hukuka uygunluğunun denetlenmesi ve bu kapsamda dava konusu projenin çevre üzerindeki olası etkileri ile alınması planlanan önlemlerin ilgili mevzuat ve bilimsel esaslara göre kabul edilebilir düzeyde olup olmadığının tereddüte mahal bırakmayacak biçimde ortaya konulması gerekirken; hükme esas alınan ek bilirkişi raporunda, dava konusu işlemin tesis edildiği 21/01/2021 tarihi itibarı ile mevcut olmayan ve dava konusu işlemin dayanağı proje tanıtım dosyası ve ekinde yer verilmeyen 08/11/2021 tarihli "Akustik Rapor", 22-24.11.2021 tarihli "Ekosistem Değerlendirme Raporu"; 24-26.10.2021 tarihli "Jeolojik ve Hidrojeolojik Etüt Raporu", 05.01.2022 "Şev Duraylılık Analizi ve Basamaklandırma Tasarımı Raporu", Aralık 2021 tarihli "Arazi İnceleme Raporu"nun ve "Peyzaj Onarım Planı Raporu"nun (Kasım-Aralık 2021) dikkate alınması suretiyle değerlendirmeler yapılmasında, hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Öte yandan; Dairemizin E:2022/1711 sayılı dosyasında verilen 29/06/2022 tarihli ara kararı üzerine sunulan Trabzon Valiliğinin 10/08/2022 tarihli ve Trabzon ve Rize İlleri Yerel Yönetimleri Katı Atık Tesisleri Yapma ve İşletme Birliğinin 08/08/2022 tarihli dilekçelerinin incelenmesinden; hükme esas alınan bilirkişi raporunu düzenleyen bilirkişi heyetinde yer alan **ziraat mühendisi [REDACTED] 20/10/2004 tarihinden bu yana Maçka Kaymakamlığı İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğünde; çevre mühendisi Hikmet Tarakci'nin ise, 02/10/2006 tarihinden bu yana Trabzon ve Rize İlleri Yerel Yönetimleri Katı Atık Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği'nde görev yaptığı,** söz konusu İşletme Birliğinin, 27/10/1997 tarih ve 97/10183 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kurulduğu, resmi web sitesinde yer alan bilgilere göre, Birlik Başkanlığı görevini halen Trabzon Valisinin yürüttüğü, Rize Valisinin ise anılan birliğin yönetiminde, "Encümen Üyesi" olarak yer aldığı görülmektedir.

Bu durumda, yukarıda yer verilen açıklamalar dikkate alınarak tereddüte mahal bırakmayacak şekilde hazırlanacak ve bilirkişilerin tarafsızlığı konusunda davanın taraflarında hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde, üniversite öğretim üyeleri arasından seçilecek çevre mühendisi, inşaat mühendisi, maden mühendisi, ziraat mühendisi, jeoloji mühendisi, harita mühendisi ve orman mühendisi **olmak üzere, gerekirse başka dallardan da öğretim üyelerinden seçilerek oluşturulacak yeni bir bilirkişi heyetiyle mahallinde yeniden keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılması** ve projenin çevresel etkilerinin değerlendirilmesi suretiyle düzenlenecek rapor dikkate alınarak, işin esası hakkında yeniden karar verilmesi gerekmektedir.

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

Diğer taraftan; davacılar **Kemal Baş'ın** "Ulusal Yargı Ağı Portalı" (UYAP) kayıtlarına göre, davanın açıldığı tarih itibarıyla dava konusu proje alanı veya proje etki alanında ikamet etmediği gibi, bu alanlarda taşınmazının da bulunmadığı görülmekte olup; anılan davacının UYAP sisteminde gözükmeyen ve dava konusu proje alanı veya proje etki alanında taşınmaz(lar)a malik olup olmadığı hususunun İdare Mahkemesince açıklığa kavuşturulması ve bunun sonucuna göre **anılan davacının, görülmekte olan davayı açmakta kişisel, güncel ve meşru bir menfaatinin bulunup bulunmadığı açısından bir değerlendirme yapılması gerektiği de açıktır.**

Bu itibarla, davanın reddine ilişkin temyize konu İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet görülmemiştir.

KARAR SONUCU :

Açıklanan nedenlerle;

1.2577 sayılı Kanunun 49. maddesine uygun bulunan davacıların ve davacılar yanında kararı temyiz eden müdahillerin temyiz istemlerinin kabulüne,

2.Davanın yukarıda özetlenen gerekçeyle reddine ilişkin temyize konu Rize İdare Mahkemesince verilen 17/08/2022 tarih ve E:2021/164, K:2022/533 sayılı kararının **BOZULMASINA,**

3. Dosyanın anılan Mahkemeye gönderilmesine,

4-Kullanılmayan yürütmenin durdurulması harçlarının istemleri halinde davacılar ve davacılar yanında müdahillere iadesine,

4. **2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 20/A-2-(i) maddesi uyarınca, karar düzeltme yolunun kapalı olduğunun duyurulmasına, 20/12/2022 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.**

Başkan Vekili

Üye

Üye

Üye

Üye

KARŞILOY (X):

Dosyanın incelenmesinden; Rize ili, İkizdere ilçesi, Cevizlik Köyünde, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Trabzon 11. Bölge Müdürlüğü tarafından yapılması planlanan "ER:3396069 Numaralı Cevizlik Bazalt Ocağı" projesine ilişkin olarak, Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 17. maddesi uyarınca Rize Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından verilen 21/01/2021 tarih ve E-202111 sayılı "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararının iptali istemiyle görülmekte olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

kS

20/25

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 20/A maddesinin birinci fıkrasında; 2872 sayılı Çevre Kanunu uyarınca, idari yaptırım kararları hariç çevresel etki değerlendirmesi sonucu alınan kararlarda ivedi yargılama usulünün uygulanacağı; ikinci fıkrasının (i) bendinde ise, bu davalarda temyiz üzerine, Danıştayın evrak üzerinde yaptığı inceleme sonunda, maddi vakıalar hakkında edinilen bilgiyi yeterli görürse veya temyiz sadece hukuki noktalara ilişkin ise yahut temyiz olunan karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise işin esası hakkında karar vereceği, **aksi halde gerekli inceleme ve tahkikatı kendisi yaparak esas hakkında yeniden karar vereceği**, ancak, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan temyizi haklı bulunduğu hallerde kararı bozmakla birlikte dosyayı geri göndeceği ve temyiz üzerine verilen kararların kesin olduğu hükmüne yer verilmiştir

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinde; " Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hakimın davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, dosyanın taraflar ve ilgililerce incelenmesi, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli **yardım** hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sukununu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemler, elektronik işlemler ile ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşma icrasında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak, davanın ihbarı Danıştay, mahkeme veya hakim tarafından re'sen yapılır. Bilirkişiler, bilirkişilik bölge kurulları tarafından hazırlanan listelerden seçilir ve bilirkişiler hakkında Bilirkişilik Kanunu ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun ilgili hükümleri uygulanır." hükmüne yer verilmiştir.

Atıf yapılan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu yerine çıkarılan ve 01/10/2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Bilirkişiye başvurulması gereken haller" başlıklı 266. maddesinin 1. fıkrasında, " Mahkeme, çözümü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi **gerektiren** hâllerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut kendiliğinden, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir." hükmüne; "Bilirkişilerin görevlendirilmesi" başlıklı 268. maddesinin 3. fıkrasında, " Kanunların görüş bildirmekle yükümlü kıldığı kişi ve kuruluşlara görevlendirildikleri konularda bilirkişi olarak öncelikli başvurudur. **Ancak kamu görevlilerine, bağlı buldukları kurumlarla ilgili dava ve işlerde, bilirkişi olarak görev verilemez.**" hükmüne yer vermiş; "Bilirkişiye yemin verdirilmesi" başlıklı 271. maddesinde ise, **bilirkişilere bilirkişilik görevini sadakat ve özenle, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsız ve objektif bir biçimde yerine getirileceğine yönelik yemin verdirileceği** düzenlenmiştir.

6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 3. maddesinin 1. fıkrasında ise, "**Bilirkişi, görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız, tarafsız ve objektif olarak yerine getirir.**" hükmüne yer verilmiştir.

Yukarıda yer verilen mevzuat hükümlerinin değerlendirilmesinden, bilirkişinin görevini yerine getirirken tarafsız olması gerektiği, bu nedenle bilirkişiyi tarafsız

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

davranacağına dair yemin ettirileceği düzenlenmiş; ayrıca tarafsızlığın sağlanabilmesi için kamu görevlilerinin görevli buldukları kurumlar ile ilgili dava ve işlerde görev alamayacakları anlaşılmaktadır. Bütün bu düzenlemeler ile bilirkişilerin tarafsız, objektif ve her türlü etkiden uzak şekilde görevlerini ifa etmeleri ve bu şekilde uyuşmazlığın çözümüne katkı sağlayacak teknik ve uzmanlık görüşü içeren raporun hazırlanmasının sağlanması amaçlanmaktadır.

Öte yandan; **ivedi yargılama usulünün uygulandığı uyuşmazlıklarda, hükme esas alınan bilirkişi raporunda eksiklik veya belirsizlik arz eden hususların varlığının temyiz aşamasında tespit edilmesi durumunda, 2577 sayılı Kanun'un "İvedi yargılama usulü" başlıklı 20/A maddesinin (i) bendi uyarınca Dairemizce keşif ve bilirkişi incelemesinin yaptırılması ve sonucuna göre karar verilmesi gerekmektedir.**

Dairemizin E:2022/1711 sayılı dosyasında verilen 29/06/2022 tarihli ara kararı üzerine sunulan Trabzon Valiliğinin 10/08/2022 tarihli ve Trabzon ve Rize İlleri Yerel Yönetimleri Katı Atık Tesisleri Yapma ve İşletme Birliğinin 08/08/2022 tarihli dilekçelerinin incelenmesinden; hükme esas alınan bilirkişi raporunu düzenleyen bilirkişi heyetinde yer alan **ziraat mühendisi Çoşkun Kuturoğlu'nun 20/10/2004 tarihinden bu yana Maçka Kaymakamlığı İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğünde; çevre mühendisi Hikmet Tarakci'nin ise, 02/10/2006 tarihinden bu yana Trabzon ve Rize İlleri Yerel Yönetimleri Katı Atık Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği'nde görev yaptığı, söz konusu İşletme Birliğinin, 27/10/1997 tarih ve 97/10183 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kurulduğu, resmi web sitesinde yer alan bilgilere göre, Birlik Başkanlığı görevini halen Trabzon Valisinin yürüttüğü, Rize Valisinin ise anılan birliğin yönetiminde, "Encümen Üyesi" olarak yer aldığı görülmektedir.**

Bu durumda, bilirkişilerin tarafsızlığı konusunda davanın taraflarında hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde, üniversite öğretim üyeleri arasından seçilecek çevre mühendisi, inşaat mühendisi, maden mühendisi, ziraat mühendisi, jeoloji mühendisi, harita mühendisi ve orman mühendisi **olmak üzere, gerekirse başka dallardan da öğretim üyelerinden seçilerek oluşturulacak yeni bir bilirkişi heyetiyle mahallinde yeniden keşif ve bilirkişi incelemesinin, Dairemizce 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "İvedi yargılama usulü" başlıklı 20/A maddesinin (i) bendi uyarınca yaptırılması** ve buna göre uyuşmazlığın esası hakkında karar verilmesi gerektiği görüşü ile, Dairemiz bozma kararına gerekçe ve usul yönünden katılmıyorum.

Üye

KARŞI OY (XX):

Dosyanın incelenmesinden; Rize ili, İkizdere ilçesi, Cevizlik Köyünde, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Trabzon 11. Bölge Müdürlüğü tarafından yapılması planlanan "ER:3396069 Numaralı Cevizlik Bazalt Ocağı" projesine ilişkin olarak, Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 17. maddesi uyarınca Rize Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından verilen 21/01/2021 tarih ve E-202111 sayılı "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararının iptali istemiyle görülmekte olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 20/A maddesinin birinci fıkrasında; 2872 sayılı Çevre Kanunu uyarınca, idari yaptırım kararları hariç çevresel etki değerlendirmesi sonucu alınan kararlarda ivedi yargılama usulünün uygulanacağı; ikinci fıkrasının (i) bendinde ise, bu davalarda temyiz üzerine, Danıştayın evrak üzerinde yaptığı inceleme sonunda, maddi vakıalar hakkında edinilen bilgiyi yeterli görürse veya temyiz sadece hukuki noktalara ilişkin ise yahut temyiz olunan karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise işin esası hakkında karar vereceği, **aksi halde gerekli inceleme ve tahkikatı kendisi yaparak esas hakkında yeniden karar vereceği**, ancak, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan temyizi haklı bulduğu hallerde kararı bozmakla birlikte dosyayı geri göndeceği ve temyiz üzerine verilen kararların kesin olduğu hükmüne yer verilmiştir

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinde; " Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hakimin davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, dosyanın taraflar ve ilgililerce incelenmesi, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sukununu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemler, elektronik işlemler ile ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşma icrasında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak, davanın ihbarı Danıştay, mahkeme veya hakim tarafından re'sen yapılır. Bilirkişiler, bilirkişilik bölge kurulları tarafından hazırlanan listelerden seçilir ve bilirkişiler hakkında Bilirkişilik Kanunu ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun ilgili hükümleri uygulanır." hükmüne yer verilmiştir.

Atf yapılan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu yerine çıkarılan ve 01/10/2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Bilirkişiye başvurulması gereken haller" başlıklı 266. maddesinin 1. fıkrasında, " Mahkeme, çözümü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut kendiliğinden, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir." hükmüne; "Bilirkişilerin görevlendirilmesi" başlıklı 268. maddesinin 3. fıkrasında, " Kanunların görüş bildirmekle yükümlü kıldığı kişi ve kuruluşlara görevlendirildikleri konularda bilirkişi olarak öncelikli başvurudur. **Ancak kamu görevlilerine, bağlı buldukları kurumlarla ilgili dava ve işlerde, bilirkişi olarak görev verilemez.**" hükmüne yer vermiş; "Bilirkişiye yemin

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

verdirilmesi" başlıklı 271. maddesinde ise, **bilirkişilere bilirkişilik görevini sadakat ve özenle, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsız ve objektif bir biçimde yerine getirileceğine yönelik yemin verdirileceği** düzenlenmiştir.

6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 3. maddesinin 1. fıkrasında ise, "**Bilirkişi, görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız, tarafsız ve objektif olarak yerine getirir.**" hükmüne yer verilmiştir.

Yukarıda yer verilen mevzuat hükümlerinin değerlendirilmesinden, bilirkişinin görevini yerine getirirken tarafsız olması gerektiği, bu nedenle bilirkişiye tarafsız davranacağına dair yemin ettirileceği düzenlenmiş; ayrıca tarafsızlığın sağlanabilmesi için kamu görevlilerinin görevli buldukları kurumlar ile ilgili dava ve işlerde görev alamayacakları anlaşılmaktadır. Bütün bu düzenlemeler ile bilirkişilerin tarafsız, objektif ve her türlü etkiden uzak şekilde görevlerini ifa etmeleri ve bu şekilde uyuşmazlığın çözümüne katkı sağlayacak teknik ve uzmanlık görüşü içeren raporun hazırlanmasının sağlanması amaçlanmaktadır.

Dairemizin E:2022/1711 sayılı dosyasında verilen 29/06/2022 tarihli ara kararı üzerine sunulan Trabzon Valiliğinin 10/08/2022 tarihli ve Trabzon ve Rize İlleri Yerel Yönetimleri Katı Atık Tesisleri Yapma ve İşletme Birliğinin 08/08/2022 tarihli dilekçelerinin incelenmesinden; hükme esas alınan bilirkişi raporunu düzenleyen bilirkişi heyetinde yer alan **ziraat mühendisi [REDACTED] 20/10/2004 tarihinden bu yana Maçka Kaymakamlığı İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğünde; çevre mühendisi Hikmet Tarakci'nin ise, 02/10/2006 tarihinden bu yana Trabzon ve Rize İlleri Yerel Yönetimleri Katı Atık Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği'nde görev yaptığı,** söz konusu İşletme Birliğinin, 27/10/1997 tarih ve 97/10183 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kurulduğu, resmi web sitesinde yer alan bilgilere göre, Birlik Başkanlığı görevini halen Trabzon Valisinin yürüttüğü, Rize Valisinin ise anılan birliğin yönetiminde, "Encümen Üyesi" olarak yer aldığı görülmektedir.

Bu durumda, bilirkişilerin tarafsızlığı konusunda davanın taraflarında hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde, üniversite öğretim üyeleri arasından seçilecek çevre mühendisi, inşaat mühendisi, maden mühendisi, ziraat mühendisi, jeoloji mühendisi, harita mühendisi ve orman mühendisi **olmak üzere, gerekirse başka dallardan da öğretim üyelerinden seçilerek oluşturulacak yeni bir bilirkişi heyetiyle mahallinde yeniden keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılması** ve projenin çevresel etkilerinin değerlendirilmesi suretiyle düzenlenecek rapor dikkate alınarak, işin esası hakkında yeniden karar verilmesi gerektiği görüşüyle, Dairemiz bozma kararına gerekçe yönünden katılmıyorum.

Öte yandan; İdare Mahkemesince davacı yanında müdahil mevkine alınan Oda ve Dernekler'in tüzüklerinin ayrı ayrı incelenerek, görülmekte olan davayı açmakta kişisel, güncel ve meşru bir menfaati bulunduğu tespit edilenlerin, dava konusu "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararının iptali istemiyle dava açabilecek iken, bu yolda bir dava açmayıp, açılmış işbu davaya müdahil olarak katılmasına hukuken imkan

T.C.
DANIŞTAY
ALTINCI DAİRE

Esas No : 2022/7522

Karar No : 2022/11697

olmadığından; görülmekte olan davayı açmakta kişisel, güncel ve meşru bir menfaati bulunmayanların ise, belirtilen gerekçe ile davacı yanında müdahil olmaları hukuken mümkün olmadığından; davacı yanında müdahil konumuna alınan tüm Oda ve Dernekler'in, davacı yanında müdahil mevkiinden çıkartılması gerektiği düşünülmekte olup; temyize konu İdare Mahkemesi kararında bu yönüyle de isabet olmadığı düşüncesiyle, Dairemiz çoğunluk kararına bu yönüyle de katılmıyorum.

Üye